

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

תוכן

- א. מתנה לית בה משום דינא דבר מצרא אי כתב ליה אחריות אית בה משום דינא דבר מצרא 2
- ב. מכר כל נכסיו לאחד לית בה משום דינא דבר מצרא.....2
- ג. לבעלים הראשונים לית בה משום דינא דבר מצרא.....3
- ד. זבן מנכרי וזבין לנכרי לית בה משום דינא דבר מצרא ... דאמר ליה ארי אברחי לך ממצרא ... נכרי ודאי לאו בר ועשית הישר והטוב הוא.....4
- ה. שמותי ודאי משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסי דאתי ליה מחמתיה.....5
- ו. משכנתא לית בה משום דינא דבר מצרא ... מאי משכנתא דשכונה גביה.....7
- ז. למכור ברחוק ולגאול בקרוב ברע ולגאול ביפה לית בה משום דינא דבר מצרא...8
- ח. לכרנא ולמזוני ולקבורה לית בה משום דינא דבר מצרא.....9
- ט. לכרנא למזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא.....10
- י. לאשה וליתמי ולשותפי לית בה משום דינא דבר מצרא.....11
- יא. שכיני העיר ושכיני שדה שכיני העיר קודמין שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם קרוב ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם ... טוב שכן קרוב מאח רחוק.....12
- יב. הני זוזי טבי והני זוזי תקולי ... הני ציירי והני שרי לית ביה משום דינא דבר מצרא 13
- יג. איזיל ואטרח ואייתי זוזי לא נטרינן ליה ... איזיל אייתי זוזי חזינן אי גברא דאמיד הוא דאזיל ומייתי זוזי נטרינן ליה ואי לא לא נטרינן ליה.....14
- יד. ארעא דחד ובתי דחד מרי ארעא מעכב ... ארעא דחד ודיקלי דחד ... מרי דיקלי לא מצי מעכב.....15
- טו. ארעא לבתי וארעא לזרעא ישוב עדיף ולית בה משום דינא דבר מצרא.....16
- טז. אפסיק משוניתא או ריכבא דדיקלא חזינא אם יכול להכניס בה אפילו תלם אחד אית בה משום דינא דבר מצרא ואי לא לית בה משום דינא דבר מצרא.....16
- יז. הני ארבעה בני מצרני דקדים חד מינייהו וזבין זביניה זביני ואי כוליהו אתו בהדי הדדי פלגו לה בקרנוזיל.....17

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

דף קח:

א. מתנה לית בה משום דינא דבר מצרא אי נתב ליה אחריות אית בה משום דינא דבר מצרא

הנותן מתנה¹ אין בו דין מצרנות² ובלבד שאין בה הערמה³. ואם כתב אחריות על המתנה, שאם יטרפו ממנו השדה יחזור עליו, יש בו דין מצרנות, שאין דרך לכתוב אחריות על מתנה, והערמה ניכרת היא⁴, ונותן לו שוויה ומסלקו, היה מפורש בשטר המתנה סכום האחריות שקיבל עליו, נותן לו המצרן כפי סכום האחריות, אף על פי שהוא יותר משוויה⁵.

ב. מכר כל נכסיו לאחד לית בה משום דינא דבר מצרא

מכר⁶ כל⁷ נכסיו ללוקח אחד, וביניהם שדות שאינו מצרן להם, אינו יכול לסלקו, לפי שאינו מצוי שיקנה אדם אחד כל נכסיו יחד, וכשיזדמן לו לוקח

¹ שו"ע ונו"ב שם נד

² כתב הב"י הטעם דבשלמא במכר יכול המצרן לומר אילולא קנית הייתי אני קונה (ואף על פי שהרמ"א (בסעיף ו) כתב בשם תשו' מיימוני שאע"פ שהמוכר אומר שאינו רוצה למכור למצרן אינו מועיל, אפשר שהטעם משום לא פלוג, אבל במתנה לא שייך טעם זה, אי נמי דבמכר לא איכפת למוכר מי הקונה, אבל במתנה רוצה שהמתנה תישאר ביד המקבל להיות אצלו לשם אותה מתנה ואותה שדה, אי נמי המקבל רוצה ששדה זו תישאר אצלו לשם שזה נתן לו המתנה, ובכ"ה"ג ליכא עשיית ישר וטוב. ובכ"ה"ג (הגה"ט אות קח) כתב בשם הראנ"ח שנדוניא אפשר שאינו בכלל מכר, (סוף סימן קו) ונראה דפשיטא ליה שהנותן שדה לנדוניא בתו שאין בו דין ב"מ, אלא שדן שם במוכר לצורך נדוניא, עיין שם.

³ היינו שבאמת מכירה היא, אלא שהשטר נכתב בלשון מתנה, כדי להערים על המצרן שלא יוכל לסלקו, וכתב בע"ש בשם מהר"ם אלשיך (סימן סו) שאם רצה ליתן לו בחנם, והמקבל סירב משום שונא מתנות ונתן לו קצת תמורה, אין זה בכלל מכירה שיוכל המצרן לסלקו, עיין שם.

⁴ ומשמע במ"מ שאפילו בשבועה אינו נאמן, משום דחזקה שאין אדם מקבל אחריות על מתנה, עיין שם, ועי' בנה"ג (הגה"ט אות קט).

⁵ דממ"נ אם מתנה היא הרי אין בה דין מצרנות, ואם מכר הוא, אין דרך לקבל אחריות יותר ממה שקיבל, ומסתמא מכרה ביותר משוויה, וצריך המצרן אם ירצה לתת כמה ששילם כתב הנ"י דה"ה כשכתב שטר בלשון מכר ולא פירש דמי המכירה, נותן לו כסכום האחריות, ואם גם סכום האחריות אינו מפורש, כתב בשם הרמב"ם שנשבע בנקיטת חפץ בכמה לקחה.

⁶ שו"ע ונו"ב שם לו

⁷ בסמ"ע (ס"ק סב) מדויק דדוקא כשמכר כל נכסיו, והיינו יותר משני שדות, אבל כשמכר שני שדות דשכח שהמצרן יקנה גם השני, יש דין מצרנות, אבל לעיל (ס"ק כב) נראה שלא החליט כן, מדסיים בשו"ע שהרי היא ואחרת וכו' משמע דגם בשני שדות הדין כן, והש"ך (ס"ק יב) כתב ג"כ שבב' שדות יכול לסלקו מאחד, וכן

תרומות והנצחות | בנק הדואר | ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

כזה לא תיקנו משום הישר והטוב שילך לשאול המצרן, שמא בתוך כך ימלך הלוקח, ואפילו אם רוצה המצרן גם כן לקנות כל נכסיו יש אומרים⁸ שאינו יכול לסלקו.

ג. לבעלים הראשונים לית בה משום דינא דבר מצרא

חזר הלוקח⁹ ומכרה לבעלים הראשונים שמכרה לו אין המצרן יכול לסלקו, שגם זה ישר וטוב כשהשדה חוזרת לבעלים הראשונים¹⁰. אבל קודם שמכר והמצרן רוצה לקנותה הוא קודם¹¹, וכן כשבא אחר ליקח אין הבעלים

נראה בנה"מ, והמ"ז כתב דכל נכסיו לאו דוקא, דה"ה כשאין לו אלא שני שדות או שיש לו ולא מכר רק שנים, וסיים שכן מסקנת הסמ"ע (ס"ק כב, ועי' חידושי רעק"א על הסמ"ע), עוד כתב המשפ"ש בשם ספר יהושע (סימן תכו) שמחלק בהא דקנה ב' שדות, שאם קנה בזה אחר זה כל אחד בסכום ומקח בפני עצמו יכול לסלקו מאחד, אבל קנה שניהם כאחד במקח אחד אינו יכול לסלקו מאחד, ובערך ש"י הביא בשם שו"ת אבקת רוכל (סימן קיט) דמשמע שבשתי שדות יש דין מצרן כשרוצה לקנות שניהם, ודלא כהמ"ז, בכסף הקדשים מסתפק במוכר שתי שדות, לדעת הש"ך שיכול לסלקו, אם יכול הלוקח לומר לדידי שוה כל המקח רק בגלל שדה המצרנות, ובלי זה לא היה קונה האחרת גם בתכלית הזול, ומסתפק אם שייך בזה לילך אחר שומת הבקיאים, עיין שם. ובשו"ת חת"ס (חו"מ סימן צה) דן במי שמכר ב' מקומות ביהכנ"ס, האחד בביהכנ"ס והשני בעזרת נשים, ורוצה המצרן שבביהכנ"ס לסלקו, וכתב דלא שייך קים לי במחלוקת אם יש דינא דב"מ במקומות ביהכנ"ס, שהרי אין ידוע מי המוחזק, שאם יש דינא דב"מ המצרן מוחזק ואם ליכא דב"מ הלוקח מוחזק ובוה אנו דנים, וכתב החת"ס מסברא שאם מנהג המקום שכל מקום בעזרת אנשים יש לו מקום כנגדו בעז"נ ונמכרים זה עם זה, הוה כשדה אחת שהמצרן הסמוך במקום אחד זוכה בכלולו, וה"נ אם ירצה המצרן ליקח ב' המקומות יכול לסלק הלוקח, אבל אם אין המקומות שייכים זה לזה, אינו יכול לסלקו אפילו מהמקום שהוא מצרן, וכדברי הסמ"ע והמ"ז, ודלא כמ"ש הש"ך (ס"ק יב) בימי חורפו, עיין שם.

⁸ כדעת הרא"ש, וממעם הנ"ל שלא תיקנו כלל דב"מ בכה"ג, אבל לשיטת רש"י כתב הבי"ש שאם רוצה לקנות כל נכסיו יכול לסלקו, וכן אם כל המצרנים רוצים לקנות כל אחד שדה הסמוכה יכולים לסלקו, וכ"כ בהג"א, וצ"ע שלכאורה לדעת הרא"ש גם בכה"ג אינם יכולים לסלקו, ולמה העתיק הסמ"ע דברי הג"א בסתם, ואחריו בנה"מ, כיון שסתם בשו"ע כדעת הרא"ש, וכן תמה בערך ש"י והעלה דהלכה כהרא"ש.

⁹ שו"ע ונו"ב שם לו

¹⁰ ומשמע מדברי הרשב"א בתשובה (ח"ג סימן קמה) דדוקא לגבי שדה זו שמכרה יש זכות לבעלים ראשונים, אבל אם מכרו שדה הסמוכה לזו לא, ואף על פי שהוא דר עדיין (הרשב"א איירי כשהלוקח השאיל לו, ונראה דה"ה אם השכיר לו, שאין זכות לשוכר לסלק את הלוקח שדה הסמוכה לו, כמ"ש לעיל), עיין שם.

¹¹ רמ"א שם, שאין דינו כמצרן ממש, וכ"ש אם קדם המצרן וקנה שאין הבעלים מוציאין ממנו, ועי' בנה"ג (הגה"ט אות סח) שהאריך בזה, וכן בהגהב"י (אות נו). בערך ש"י מסתפק במקום שלכתחלה צריך למכור לזה, והתרו בו ב"ד שצריך לעשות כן, ועבר ומכר לאחר, אם באופן זה מיקרי כדיעבד ואין מוציאין מידו, ומוכיח משו"ע אהע"ז (סימן יא סעיף ה) בהני שלא יכנסו, שאם התרו בו ב"ד ועבר וכנס הוי כלכתחלה וצריך להוציא, ואף שיש חולקים, אפשר שעכ"פ לענין צבור ויחיד שהצבור קודמים, אפשר שבהתרו בו לכו"ע מוציאין ממנו, והאריך בזה ונראה דעתו לפסוק כהשו"ע באהע"ז שלאחר התראה מוציאין ממנו, ובחשן ואפוד כתב שאין ללמוד מהך דאהע"ז דהוא מילתא דאיסורא, אבל בממון לעולם המוחזק טוען קים לי.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ג 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

קודמים אפילו לכתחלה, ודוקא כשהלוקח חוזר ומוכר לו, אבל אם מכר לאחר וזה מכרה לבעלים הראשונים המצרין יכול לסלקו¹².

יש אומרים¹³ שהוא הדין אם מכרה הלוקח לבנו של בעלים הראשונים אין המצרין יכול לסלקו, ויש חולקין.

**ד. זבן מנכרי וזבין לנכרי לית בה משום דינא דבר מצרא
... דאמר ליה ארי אברחי לך ממצרא ... נכרי ודאי לאו
בר ועשית הישר והטוב הוא**

כבר התבאר במסכת ב"ק דף קיד: שהמוכר לעכו"ם¹⁴, לא שייך בו דינא דבר מצרא¹⁵.

¹² וכתב הש"ך הטעם דלא מיקרי בעלים ראשונים אלא לגבי מוכר ראשון, דאל"כ אין לדבר סוף, והגר"א כתב דכיון שהראשונים למדו דין זה מדין שומא הדרא, הרי גם התם לאחר שמכרה לא אמרינן שומא הדרא. ¹³ בשו"ע שם הביא ב' הדיעות, ודיעה ראשונה ס"ל דגם לגבי בן הבעלים הוא בכלל ישר וטוב, דומיא דשומא הדרא שגם לגבי בן אמרינן שומא הדרא (ולפי"ז אפשר דרק לאחר שמת האב הדין כן, וצ"ע), ודיעה שניה כתב הטור בשם העיטור, והב"י מדויק מדברי בעל העיטור שאם קדם הבן וקנה אין המצרין מסלקו. בכנה"ג (הגהב"י אות נט) הביא בשם הראנ"ח (ח"א סימן קו) שמסתפק בבת בעלים הראשונים, בין נשואה ובין שאינה נשואה, והעלה שאין לבטל כח המצרין, והכנה"ג כתב לחלק בין בת יורשת (כגון שאין בנים) שדינה כבן, אבל כשאינה יורשת לא, עיין שם.

¹⁴ שו"ע ונו"כ קעה לט

¹⁵ לכאורה פשוט הוא דעכו"ם לאו בר עשיית טוב וישר ולא ציית לדיני ישראל, ועל המוכר ג"כ לא תיקנו עשיית ישר וטוב, כמבואר בכמה מקומות, אלא עיקר הדין הוא לענין מ"ש שם בשו"ע בסעיף הבא ויתבאר להלן דמשמתינן ליה עד שיקבל עליו כל הזיקות, וכתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סימן מ) דה"ה אם מכר לישראל דלא ציית דינא הדין כן.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

הקונה מעכו"ם¹⁶ אין המצרן יכול לסלקו¹⁷ שיכול לומר לו¹⁸ אריה הברחתה לך ממצריך¹⁹, ואפילו חוזר ומשכירו לאותו עכו"ם או לעכו"ם אחר, מ"מ יש כאן סילוק עכו"ם מגוף הקרקע, ואינו יכול לסלקו²⁰.

ויש אומרים²¹ שהוא הדין אם קנה קרקע שבין המצרן לבין עכו"ם, אינו יכול לסלקו. אם קרוב לודאי שהגוי היה מוכר לישראל, אין זה מבריא ארי ויכול המצרן לסלקו²², ונחלקו הפוסקים מה הדין במקום בו שרק ישראל דרים שם ואין עכו"ם קונה שם, אם שייך טעם דאריא אברחת לך²³.

ה. שמותי ודאי משמתינו ליה עד דמקבל עליה כל אונסי דאתי ליה מחמתיה

¹⁶ שו"ע ונו"כ שם לה

¹⁷ כתב הש"ך בשם שו"ת הראנ"ח (סימן קכה) דאם קנה מקראי אפשר שג"כ אינו יכול לסלקו, ועי' כנה"ג (הנה"ט אות עא), ובשם מהר"א גאליקו כתב שמסתפק בישראל שהוא בעל מריבות וקממות אפשר שמוב ממנו הגוי, והכנה"ג מנגמם בזה שלא אמרו אלא בעכו"ם שאינו ציית דין ישראל, ואם איתא להאי הילוקא לא שתקו הפוסקים עיין שם, ועי' משפט שלום, ובשו"ת מהרש"ם (ח"ב סימן מ) כתב דה"ה קנה מישראל דלא ציית דינא.

¹⁸ וכתב בהידושי רעק"א שאם באו המצרן והלוקח יחד, אפשר שצריך הלוקח האחר להסתלק ולא לקנות, וכן משמע במרדכי (ב"מ סימן רלו) והביאו הרמ"א (סימן רלו סעיף א) עי' משל"מ (פכ"ג מה' אישות ד"ה מעשה בא לידוי), ועי' משפט שלום.

¹⁹ והסביר בש"מ בסוגיא בהא דקונה מעכו"ם שאין בו מצרנות משום דארי אברח ליה, וכי מפני שעשה עמו חסד יפטר מעשיית הישר והטוב, ותירץ דתקנת בר מצרא אינו אלא בשעת קנין, וכיון שבאותה שעה קנה כדון, שוב לא תיקנו בו דין מצרנות, עיין שם, ובשו"ת מהרי"ל דיסקין (פסקים סימן פט) מסתפק כשנשארו עדיין שותפים עכו"ם, שעדיין לא הבריא העכו"ם לגמרי, או שקנה לאחר זמן, דאפשר דסו"ס עשה לו טובה אלאחר זמן, מיהו בני"י משמע דבעינן טובה בשעת קנין.

²⁰ ש"ך שם

²¹ רמ"א שם, מדברי תרוה"ד (סימן שלח), וסיים הרמ"א, וי"א שאין לסמוך על זה אא"כ יש צד אחר בדבר שלא לסלקו, וכתב הש"ך שהתרוה"ד לא סמך על זה רק בצירוף הטעם דשותף הוא עמו בחובות, וביאר הגר"א שיש לדחות הטעמים הראשונים, דהטעם הראשון אפשר לדחות משום דלאו ודאי שהעכו"ם היה קונה, ואין זה הברחת ארי, והטעם השני אפשר לדחות דכיון שבצד אחד יש ישראל שכיחי קונים, אף על פי שבצד שני יש עכו"ם. והרמ"א לא הזכיר הצד האחר שהיה עמו שותף, ומשמע דבכל צד אחר סגי, כמ"ש הש"ך שסובר הרמ"א שמשום טעמא דשותף לבד אין בו דין מצרנות, וכמ"ש בשו"ע (סעיף מט), עיין שם, ועי' משפט שלום.

²² בכנה"ג (הנה"ט אות ע) בביאורו לדברי הפוסקים

²³ פעמוני"ז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

עוד התבאר שם שאסור למכור²⁴ או להשכיר לעכו"ם בית או שדה סמוך לישראל²⁵, כשיכול למכור או להשכיר לישראל, ואפילו יקבל עליו כל אונסין, שעלול העכו"ם להזיק לשכניו, ואם עבר ומכר או השכיר משמתין אותו²⁶ עד שיקבל עליו כל אונס שיבא לשכניו מחמת העכו"ם²⁷.

י"א²⁸ שאם קנה הבית מעכו"ם, מותר להשכירו לעכו"ם אבל לא למכור.

אם מכר לעכו"ם²⁹ בשכונת היהודים ולא יבא העכו"ם לדור, לא משמתין ליה, וזה דוק שהחזקה של הבית נשאר ביד ישראל, אבל בעלמא יש לחשוש שאע"פ שעתה אין העכו"ם בא לדור, שמא לאחר זמן יבא.

אם אינו מוצא למכור³⁰ או להשכיר לישראל בדמים שנותן העכו"ם, אינו חייב למכור לישראל בפחות³¹, אבל אם העכו"ם מעלה בדמים הרבה יותר, צריך למכור לישראל

²⁴ שו"ע ונו"כ שם מ

²⁵ ולא משום דינא דבר מצרא, דעכו"ם לית ביה דינא דב"מ כמו שהתבאר משום דאמר ליה אריא ארבעת לי אמצראי, והיינו שעלול העכו"ם להזיק לשכניו, ואף על פי שאינו אלא גרמא, הא גרמא בנזקין אסור ומלשון הגמרא והפוסקים לכאורה משמע דרק כשעבר ומכר משמתין ליה עד שיקבל וכו', ובכנה"ג (הגה"ט אות עו) כתב בשם הריב"ל דאפשר שגם קודם שמכר משמתין ליה שלא ימכור, ומ"מ לאחר שמכר אין מחייבין אותו לבטל המכר, כדמוכח מדברי כנה"ג (שם אות פ), ועי' כנה"ג (הגהב"י אות סד ואילך).

²⁷ ופרטי הלכה זו נתבארו בספר פתחי חושן (ח"ו) דיני נזיקין (פרק ג סעיף מא), וכתב הסמ"ע בשם רב נטרונאי גאון שאע"פ שאין עדים שאנס העכו"ם והזיק לשכניו, כיון שכל בני המבוי תובעים, וסתם עכו"ם אנס הוא, נשבעים כמה שהזיק להם וחייב המוכר לשלם, עיין שם.

²⁸ השי"ך (ס"ק לו) בשם היש"ש (פ' הגזול בתרא סימן כד) וסיים השי"ך דהיש"ש אזיל למעמיה, וכונתו שהיש"ש כתב שם דכיון שהיה הבית ברשות עכו"ם ליכא מעמא דאריא ארבעת לי, ומ"מ אסור למכור, אבל להשכיר מותר דשכירות לא קניא ובשכירות ליכא משום דינא דבר מצרא, ולפי"ז למ"ד דגם בשכירות איכא דינא דב"מ, ה"ה שאסור להשכיר, עיין שם.

²⁹ הרשד"ם (סימן רפא)

³⁰ שו"ע ונו"כ שם מא

³¹ וכתב הסמ"ע דהיינו דוקא בדמי שווים או יותר מעט, אבל אם העכו"ם מעלה בדמים הרבה יותר מהסדר, צריך למכור לישראל בשווים, ובפתי"ש כתב בשם הטור והפרישה דג' שיטות בדבר, שלדעת הגאונים אסור בכל ענין למכור לעכו"ם, ואפילו אינו מוצא למכור לישראל (מסתמת דברי הטור משמע שאפילו אינו מוצא כלל למכור, ואפילו בפחות) ואפילו הוא עני וצריך לפרנסתו, ואפילו רוצה לקבל עליו כל אונסא, ולדעת העיטור זה דוקא במוכר להרויח, אבל אם צריך לפרנסתו, אם מקבל עליו כל אונסא מותר לכתחלה, ולדעת הרא"ש אפילו להרויח, ואפילו אינו מקבל עליו כל אונסא, אם אינו מוצא למכור לישראל מותר לכתחלה, ונקטינן כהרא"ש, וסיים הפתי"ש שאם מוצא למכור או להשכיר לישראל בשוויה מודה הרא"ש שאסור לכתחלה ואפילו מקבל עליו אונסא, ועי' כנה"ג (הגה"ט אות פא ואילך).

ובבאה"ט (ס"ק סג) כתב בשם שו"ת מהר"ם בוטון (סימן כב) ושו"ת הרשד"ם (ח"מ סימן רלג וסימן רפא) דמשמע שאף כשהישראל הוא שותף בקרקע, אינו חייב למכור בפחות, עיין שם, ועי' בדברי הרשד"ם שם דמשמע שכל שיש למוכר צד הפסד במכירה לישראל, ה"ז כלמכור בפחות, עיין שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

בשוויים, אבל אם לפי ראות עיני הדיין מעלה העכו"ם בדמים כדי להשחית לישראל, אפילו מעלה מעט אסור למכור לו.

יש מתירים למכור לעכו"ם משום שבבתים שלנו אין שכיח היזק מצד עכו"ם שכן³², ובמקום שיש חשש שהעכו"ם רוצה לגרום להצר ולהזיק לביהכנ"ס ובימדר"ר בשכונתו, וכ"ש כשרוצה לגרום שימכרו לו בזול, ודאי אסור³³.

ו. משננתא לית בה משום דינא דבר מצרא ... מאי

משננתא דשכונה גביה

הלוח מחבירו³⁴ ומשכן לו שדה³⁵, ואח"כ מכרו למלוה³⁶, אין המצרן יכול לסלקו, דכיון שכבר היא בידו והוא שוכן בכולה, הרי הוא עדיף מן המצרן שאינו שכן אלא מן הצד. ואם מכרה הלוח בעל השדה לאחר³⁷, יש אומרים³⁸

³² עיי' בכסף הקדשים שהאריך לצדד להתיר ומפרש שם צדדי החששות, ומשמע מדבריו שאף אם יש חשש נזק, אם יכול בקל לסלק הנזק אינו יכול לעכב,

³³ בתשובת חותנו בעל נטע שעשועים ועיין פתחי חושן שם הערה י

³⁴ שו"ע ונו"כ שם נז

³⁵ בשו"ת הת"ם (ח"מ סימן יא אות ה) כתב דאפילו אינו דר בו ואינו אוכל פירות רק שהלוח על קרקע זו, נקרא משננתא דשכונא גביה, ומשמע שם שבין שמשכנו בשעת הלואה ובין משכנו שלא בשעת הלואה נקרא מצרן, וכן כשמשכנו לו ב"ד קרקע שלא בשעת הלואה, וכתב עוד שמה שנהוג עתה שכותב ומעלה במאבו המשננתא, ואין הבעלים יכולים למכור או להשכין הקרקע, עדיף טפי, עיין שם

³⁶ בטור הביא בשם הרמ"ה דוקא שקנאה לאחר שנה, כמ"ש סתם משננתא שתא, אבל בגו שתא איערומי קא מערים, ומיהו אם מוכח שאינו מערים, אפילו בגו שתא לית ביה דינא דבר מצרא, ונראה שהב"י לא העתיקו בשו"ע משום שהמרדכי חולק על זה,

³⁷ (בתוס' ב"מ דף עג ע"ב) שכתבו שאינו יכול למכור שדה הממושכנת לאחר, וא"כ איך חלה המכירה שיהא כאן דין מצרנות, ואם נאמר שיכול למכור לכשיפדנה (עיי' תוס' ערכין דף כא ע"א), קשה הרי לכשיפדנה שוב אין המלוה מוחזק בשדה, והיה אפשר לומר שהשדה שוה יותר מהחוב ובכה"ג כתבו התוס' שיכול למכור, אלא שצ"ע דבאותו מותר לא שייך דשכונה גביה, ואפשר דמטעם שכונה גביה במקצת חשיב מוחזק בכל השדה, וקצת אפשר להוכיח כן מדברי הסמ"ע גבי בית ומרתף, דמשמע דבקרקע וקרקע חשיב מוחזק גם בקרקע, דאל"ה תיפוק ליה שאין המרתף ממושכן, מיהו זה דוקא לשיטת הרמ"א אבל לשיטת המחבר דלא מהני שכונא גביה אלא לגבי מוכר למלוה, אבל במוכר לאחר לא חשיב המלוה מצרן, אפשר שבאמת זוכה במה ששוה יותר על חובו, ואף על פי שאין החלקים מוגדרים נעשה כשותף בקרקע, וצ"ע שסתמו הפוסקים בזה, שוב ראיתי בשם בעל העימור שהביא דיעה שאינו מסלק אלא כדמי המשננתא, אבל במה ששוה יותר זכה המצרן, ומשמע שם דדוקא לגבי מצרן, אבל לגבי אחר המלוה קודם, וצ"ע. פתחי חושן שם הערה מ

³⁸ דעת המחבר בשו"ע שם ומשמע מדברי הראשונים הטעם שהמלוה בשדה הממושכן דומה להיא דבתי לחד וארעא לחד, שאין בעל הבית יכול לסלק למי שקנה הקרקע, שאין לו זכות בגוף הקרקע, וה"נ אין להלוח זכות בגוף השדה הממושכן, ודעת הי"א דמשננתא עדיפא, כמ"ש רש"י דכולו שכונה גביה, ויכול לסלק למצרן.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

שאינ המלוה יכול לסלקו, ויש אומרים³⁹ שיכול המלוה לסלק אפילו הלוקח הוא בן המיצר, ודוקא בבית או שדה הממושכן, אבל לגבי בית הסמוך או מרתף שתחתיו יש אומרים שאין לו דין מצרן⁴⁰.

באו למכור⁴¹ שדה הסמוכה לשדה הממושכנת, אם רוצה המלוה לקנותה יכול הלוח הממושכן להוציא מידו, אבל אם הלוח רוצה לקנות אין המלוה יכול לסלקו, וכל שכן שאם קנה אחר שדה הסמוכה שיכול הלוח בעל הקרקע לסלקו, אבל המלוה אינו יכול לסלק אפילו אחר שאינו מצרן, ואפילו קדם המלוה וקנאה אם יש שם מצרן אחר, יכול לסלק את המלוה, ויש אומרים⁴² שיש למלוה דין מצרן.

בתחלת המשכונא⁴³ כשבא ללוות ולמשכן השדה למלוה, והמצרן טוען אני אלוה לך ותמשכן לי השדה, שמא כונתך להערים כדי למכור השדה לזה, אין שומעין לו, אלא אם כן נראה לדיין שיש כאן ערמה⁴⁴.

ז. למנור ברחוק ולגאול בקרוב ברע ולגאול ביפה לית בה משום דינא דבר מצרא

³⁹ רמ"א שם, כדעת הרא"ש, וסיים שכן נראה להורות, ובחידושי רעק"א מדויק כן גם מדברי התוס', עיין שם (ובב"י הביא בשם תלמידי הרשב"א שדוקא לאחר יכול לסלק אבל לא למצרן ואם באו שניהם כאחד המלוה קודם), וכתבו הטור והרמ"א דוקא כשנראה לב"ד שלא היה ערמה בדבר, דהיינו שיש חשש שהלוה לו כדי שיוכל למכרו לו, ובהגרעק"א כתב בשם מהרש"ל שלאחר יכול לסלק אבל לא למצרן. וכתב ב"י בשם בעל העיטור דאף לדיעה זו אין המלוה יכול לסלק המצרן אלא כשיעור דמי החוב, אבל אם השדה שוה יותר מדמי החוב, נשאר למצרן ונעשים שותפים בשדה.

⁴⁰ רמ"א שם, מדברי הנ"י

⁴¹ שו"ע ונו"כ שם נח

⁴² רמ"א שם, וסיים שכן נראה עיקר, והטור כתב דלא גרע כח המלוה בה מכח שאר המצרנים, ואם קדם וקנה זכה,

⁴³ שו"ע ונו"כ שם

⁴⁴ הטעם שאין שומעין לו שיכול הלוח לומר זה נוח לי יותר שלא יגוש אותי, ועי' בטור שיש חולקין, אבל דעת הפוסקים להלכה כמו שפסק בשו"ע, ובמשפ"ש הביא בשם שו"ת גור ארי' יהודא (סימן יד) שאם רוצה המצרן להתחייב שלא יגוש אותו רק כשירצה ישלם לו, שיש מי שהורה שהדין עם המצרן, אבל בשם הפרישה כתב שגם בכה"ג יכול לומר זה נוח לי יותר

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

המוכר שדה⁴⁵ רע כדי לקנות יפה⁴⁶, או שמכר במקום רחוק כדי לקנות במקום קרוב, אין בו דין מצרנות, שמכיון שהוא רחוק למוכר לא חייבוהו להמתין, שמא יקנה אחר אותו שדה שרוצה לקנות⁴⁷, ויש אומרים⁴⁸ שהוא הדין אם עקר דירתו לעיר אחרת ומוכר דירתו הקודמת.

ח. לכרגא ולמזוני ולקבורה לית בה משום דינא דבר מצרא

המוכר קרקע⁴⁹ כדי לפרוע מס המלך⁵⁰, או לצורך קבורה, או לצורך פרנסתו⁵¹ ופרנסת אשתו ובנות שהתחייב לזונם⁵², אין בו דין מצרנות, ואפילו אינו מוכר עתה לצורך אחד מאלו, אלא שכבר לזה וצריך עתה לפרוע למי שהלוה לו לצורך זה, אין בו דין מצרנות.

⁴⁵ שו"ע ונו"כ קעה מב

⁴⁶ כתב הסמ"ע בשם הב"י בשם העיטור דרע ויפה היינו ידוע וניכר לכל שהוא רע וזה יפה, אבל מה שרע לזה ויפה לזה לא, וכתב הסמ"ע שאין חולק על זה, ועי' להלן (הערה פד) מדברי הנחלת צבי וחשן ואפור. כתב במשפט שלום (סעיף כג) בשם שו"ת רשד"ם (ח"מ סוף סימן רצ"ט) שבית שיש עליו ערעור מן המלך אין בו דרב"מ, דלא שכיחי לוקחים לשדה כזו, וכתב המשפ"ש דאפשר שלא כ"כ אלא בנ"ד בצרף כמה טעמים, וסיים בצ"ע לדינא.

⁴⁷ ומשמע דדוקא כשמוזמן לו כבר לקנות, אבל אם מוכר שדה רע או במקום רחוק ועדיין אין לו מוזמן לקנות אחרת, אף על פי שרוצה שיהיו מעות מוזמנים בידו שאם ימצא יוכל לקנות מיד, אינו בכלל זה, ועי' סמ"ע (ס"ק עו) דמשמע דה"ה אם לזה כדי לקנות ביפה, ועתה מוכר כדי לפרוע ג"כ אין בו דין מצרף, כמו גבי מכר למס המלך וכו' דסעיף מג, וכבר כתב הט"ז דט"ס הוא, דדוקא בהנך הדין כן, עיין שם.

⁴⁸ ש"ך (שם ס"ק לח), וכמ"ש בשו"ע (סימן קצ סעיף יב) לענין עייל ונפיק אוזוי שאם מכר דירתו מפני שרוצה לילך לדור בעיר אחרת ה"ז כמוכר מפני רעתה, ובשו"ת נוב"ק (ח"מ סימן כד) תמה על הש"ך וכתב שאם הכל יודעים שעומד לעזוב מודה הש"ך שיש דין מצרנות

⁴⁹ שו"ע ונו"כ שם מג

⁵⁰ נראה דהיינו דוקא כשהמלך דוחק לפרוע המס, ובמשפ"ש כתב בשם שו"ת ב"ח דה"ה אם בע"ה אנס דוחקו שאם לא יפרע יחבשנו בבית אסורים, וסיים שבכל מקום שלא תיקנו דרבמ"צ מפני פסידא דמוכר אין חילוק בין מצרף לשותף.

⁵¹ רמ"א שם סעיף מג, ואף על פי שכתב בלשון יש אומרים נראה שאין חולק, וכתב בשו"ת חת"ס (ח"מ סימן צה) דהיינו דוקא למוזנות ממש, אבל לא לצורך משא ומתן, דאל"כ נפל דין מצרף בבירא, עיין שם. בכנה"ג (הגה"ט אות פא) כתב בשם הראנ"ח (סימן סא) שגם מוכר לצורך רפואה אין דרב"מ, ובשם הרדב"ז מדויק שחולק, וכתב דאפשר דלא פליגי, ותלוי אם צריך הכסף מיד, עיין שם.

⁵² כתב בכסף הקדשים דה"ה לפרנסת בני ביתו המוטלים עליו בחיוב, אבל מה שנותן מוזנות מפני הבושה אינו בכלל חיוב, אלא שמצדד לומר שאם יש בזיון ברבים הוי כפרנסת עצמו, ומ"מ כתב דפרנסה היינו דוקא בצמצום אבל לא להרוחה, ומלבושים בכלל וגם רפואה בכלל זה, אלא שמסתפק אם יש לחלק בין רפואה שיש לה קצבה לאין לה קצבה (עי' פרק ב), ובפת"ש (ס"ק יז) כתב בשם שו"ת גאוני בתראי (סימן נז) דה"ה מוכר לצורך נדונית בתו שלא היה יכול לסלק הנדן לצורך נישואיה, ועי' כנה"ג (הגה"ט אות פב).

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

יש אומרים⁵³ שכשמוכר לאחד ממטרות אלו, אפילו בא המצרן ורוצה לקנות ולתת דמים אין לו זכות קדימה, ויש אומרים שהמצרן קודם.

בא המצרן⁵⁴ לסלק ללוקח האומר שלאחד מאלו מכר לו, והמצרן טוען שקר הוא, על המצרן להביא ראיה שכדבריו הוא, ואם אין לו ראיה יש אומרים שנשבע הלוקח היסט ונשאר בשדה⁵⁵, ויש אומרים⁵⁶ שגם אם טוען הלוקח שמא מפני אחד מאלו מכר על המצרן להביא ראיה.

ט. לכרגא למזוני ולקבורה מזבנינן בלא אנרותא

כבר התבאר במסכת כתובות דף פז. ובמסכת גיטין דף נב: אלו הדברים שאינם צריכים הכרזה למכירתם:

מי שהלך⁵⁷ למדינת הים ובאת אשתו לבית דין ותובעת מזונות, שיתבאר להלן דף קו. בעזה"ת אם מכרה לעצמה למזונותיה מכרה קיים, ואינה צריכה הכרזה, ולא שבועה, על מה שהוציאה⁵⁸.

וכן הקילו חכמים⁵⁹ באלמנה שבאת לבית דין לתבוע מזונות, שתוכל למכור מנכסי בעלה למזונות ואינה צריכה הכרזה ולא בית דין מומחים, משום שהיתה צריכה טורח וזמן רב לעשות כל אלה ובין כך ובין כך תמות היא ברעב, לכך הקילו לה חכמים, מכל מקום צריכה שלשה אנשים נאמנים הבקאים בשומא אפילו הם הדיוטות ואין בהם אלא אפילו חד דגמיר, שזה דבר נקל הוא למצוא, והם ימכרו בלא הכרזה.

⁵³ ברמ"א (סימן קעה סעיף מנ) הביא ב' הדעות, ומדברי הגר"א משמע דתלוי בפירוש הגמרא שלדיעה ראשונה הפירוש לית בה, והיינו שלא תיקנו דינא דב"מ במכירה כזו, ולדיעה שניה הפירוש לית בה, שאין למצרן דין ב"מ לסלק ללוקח, אבל כשבא למכור הוא קודם.

⁵⁴ שו"ע ונו"כ שם מד

⁵⁵ ובהגהות אמרי ברוך כתב בשם הש"מ בכתובות דכיון שאין זה אלא מתקנת ישר וטוב אין משביעין ואף לא מחרימין, ואינו מוציא אלא כשהדבר מבורר בעדים או בשטר.

⁵⁶ שו"ע ונו"כ שם מה כפירוש הסמ"ע (ס"ק עט), והש"ך (ס"ק מב) מצדד לומר דכיון שהמצרן הוא מצרן ודאי ויש ספק מצד אחר, אין המצרן צריך להביא ראיה, עיין שם,

⁵⁷ שו"ע ונו"כ אבהע"ז ע ה

⁵⁸ אך לשאר דברים תלוי בתביעת בעלה כשיבוא עיי"ש בה"מ וב"ש

⁵⁹ שו"ע ונו"כ שם צג כה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

וכן בעת⁶⁰ שימכרו קרקע לצורך קבורה או למוזון וכסות האשה והבנות או ליתן מנת המלך, כל אלו אינם צריכים הכרזה ואין האלמנה⁶¹ והבנות נשבעות, לפי שהדבר נחוץ ולא יוכלו להמתין. וכן אפילו למי שמלוה לצורך אחד מדברים אלו, כשמוכרים לפורען מוכרין בלא הכרזה, ואינן משהין אותה עד שיכריזו שלשים יום, כדי שלא תנעול דלת בפני גומלי חסדים המלויים לכך.

י. לאשה וליתמי ולשותפי לית בה משום דינא דבר מצרא

המוכר⁶² ליתומים קטנים⁶³, אין בו דין מצרנות⁶⁴, שאין יכולים לטרוח לקנות במקום אחר⁶⁵, וכן המוכר לאשה אלמנה⁶⁶ שאין דרכה לטרוח לקנות במקום אחר, או לאשה שיש לה נכסים ידועים שאין לבעלה רשות בהם⁶⁷, ודוקא מצרן אבל שותף יכול לסלק לאשה⁶⁸.

⁶⁰ שו"ע ונו"כ שם קד ג, קט ג, קיב ו

⁶¹ עיין ב"ש קיב טו וביאור הגר"א שם טז

⁶² שו"ע ונו"כ קעה מז

⁶³ לאפוקי קטנים שיש להם אב לטרוח עבורם, ולאפוקי יתומים גדולים, ובב"י בשם העיטור מסתפק אי איירי באפוטרופוס שקנה ליתומים או ביתומים עצמם שקנו, אבל הש"ך כתב בשם הראנ"ח שאפילו יש להם אפוטרופוס, ומשמע אפילו כשהאפוטרופוס הוא הלוקח, ובמשפ"ש כתב בשם שו"ת מבי"ט (ח"א סימן קסה) שאם קנה האפוטרופוס בסתם ולא כתב בשטר שהוא לצורך היתומים, יכול המצרן לסלקו, עיין שם, ואם קדם המצרן וקנה פשוט שאין יכולים לסלקו, וה"ה באשה.

⁶⁴ וכתב הש"ך (ס"ק מד) דאפילו גם המצרנים הם אשה ויתומים אין יכולים לסלקם, וכתב בחידושי רעק"א שלסברת הראנ"ח שאם מכרו לנדוניא הוי כמכר לאשהכ"ש כשקנה לנדוניא בתו דהוי כאשה שקנתה ואין דין מצרנות.

⁶⁵ בשו"ת ריב"ש (סימן שסט) כתב דקטנים לאו בני עשיית ישר וטוב.

⁶⁶ בשו"ת קנין תורה (ח"ה סימן קמו) דן במוכר בית לאיש ואשתו, שחלק מהבית נרשם על שם האשה, ומצדד לומר שאין זה בכלל מוכר לאשה, עיין שם.

⁶⁷ רמ"א שם, דאל"כ יש לחוש שמערמת וקונה לבעלה, ועי' בב"י שהביא שיטות הראשונים דאשה שיש לה בעל יש בה משום דינא דכ"מ משום שיכול לטרוח עבורה, אבל מדברי הרמ"א נראה דלא ס"ל כן, ועי' שו"ת ריב"ש (סימן שסט), ובשו"ת שו"מ (מהדו"ב ח"א סימן פא), ובכנה"ג (הגהב"י אות פב) כתב בשם משפ"ט צדק שאפילו בעלה במדינת הים או שהוא חולה או זקן יש בה דב"מ, אבל במשפ"ש כתב בשם עט"צ דבכה"ג דינה כאלמנה, ובשם תשובת הרי"ף כתב שאפילו יש לה בעל וקנה עבורה ממעות שלה, אין בו דב"מ, עיין שם.

⁶⁸ דשותף עדיף ממצרן (ומסתבר דה"ה ליתומים קטנים), והש"ך (ס"ק מז) כתב בשם שו"ת הראנ"ח (סימן יט) שדייק מדברי הריב"ש (סימן שסט) דגם שותף אינו יכול לסלק ליתומים, וה"ה לאשה, וכיון שמהלוקת היא הלוקח מוחזק, ועי' שם בשו"ת הראנ"ח שדן במקום שיש היוזק ראייה למצרן אם יכול לסלק לאשה, ונראה מסקנתו דאע"פ שיש לו היוזק ראייה אינו יכול לסלק, עיין שם, ובפעמוני זהב כתב שאם יש עוד סיבה שלא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

וכבר התבאר לעיל ששותף⁶⁹ בקרקע⁷⁰ יכול למכור חלקו לאחר שלא מדעת חברו, אלא שיש לשותף דין מצרן אם רוצה השותף לקנות, כמו שיתבאר. אבל אם אינו רוצה לקנות לא שייך דין מצרנות.

האחים⁷¹ או שותפים בקרקע יש להם דין מצרן לגבי קרקע השותפות, לפיכך אם אחד מהאחים או השותפים שלא חלקו⁷², מכר חלקו בשותפות לאחר, יכול אחד משאר השותפים לסלקו.

יא. שכיני העיר ושכיני שדה שכיני העיר קודמין שכן ותלמיד

חכם תלמיד חכם קודם קרוב ותלמיד חכם תלמיד חכם

קודם ... טוב שכן קרוב מאח רחוק

כשרוצה⁷³ למכור ובאו שנים לקנות ואחד מהם מצרן צריך למכור למצרן, אף על פי שהשני תלמיד חכם או שכן או קרוב, ואם מכר לאחד מאלה יכול המצרן לסלקו.

אם אין שניהם מצרנים⁷⁴, והאחד הוא שכן מיושבי העיר, הוא קודם, והוא קודם לקרוב ושכן השדה שאינו מצרן ממש⁷⁵.

לסלק, אף בשותף אין מסלקו, עיין שם. כתב הש"ך שלדעת הרא"ש וסיעתו שיש דין מצרנות בשכירות, ה"ה שוכר יכול לסלק לאשה, אבל בנה"מ כתב דשוכר לא עדיף ממצרן, ואפשר שהנה"מ כתב כן משום מחלוקת הפוסקים, וצ"ע.

⁶⁹ שו"ע ונו"כ שם ה

⁷⁰ כן נראה פשוט בכמה מקומות, ובמשפ"ש כתב שכן מוכח בסימן קנד (סעיף ב ובאחרונים שם), וכן בסימן לז (סעיף א), ודוקא בקרקע, אבל בשותפות בעסק ובמו"מ אינו יכול למכור חלקו לאחר.

⁷¹ שו"ע ונו"כ קעה ה

⁷² כתב בכנה"ג (שם אות ד) דבשותפין לאחר שחלקו ודאי שאין דין מצרן, אבל באחים אף על פי שחלקו יכולים לסלקו עיין שם, וצ"ע במעמו, ועי' משפט שלום.

⁷³ שו"ע ונו"כ שם נ ו

⁷⁴ שו"ע ונו"כ שם נ

⁷⁵ (ובסמ"ע משמע שעכ"פ הוא מצרן לשדה אחר שלו), ובסמ"ע (סק"צ) מדייק לחלק בין דר סמוך לו בעיר או לא, אבל בנה"מ (חידושם ס"ק נד) משמע שנקט להלכה שאפילו אינו דר סמוך לו, כל שהוא מיושבי העיר הוא קודם. וכתב הרמ"א בשם יש אומרים דלא מיקרי שכן אלא אם הוא חברו הרגיל עמו, אבל מה שדר אצלו אינו כלום, וסיים שיש מי שחולק, והש"ך כתב שלא מצא מי שחולק, ועי' משפט שלום שהאריך בדין רגיל ושכן.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

תלמיד חכם קודם גם לשכן⁷⁶ ושכן קודם לקרוב⁷⁷, קדם אחד וקנה, אף על פי שלשני יש דין קדימה אינו יכול לסלקו⁷⁸.

יב. הני זוזי טבי והני זוזי תקוליי ... הני ציירי והני שרי לית ביה משום דינא דבר מצרא

תקנו חז"ל דינא⁷⁹ דבר מצרא אלא כשאין למוכר שום הפסד⁸⁰ אם ימכור למצרן, ולכן אף כשבאו המצרן והלוקח יחד לקנות השדה, והלוקח הביא מעות טובים ויוצאים בהוצאה יותר ממעותיו של מצרן, או שהמצרן הביא מעות מזומנים שאינו יכול להשתמש בהם מיד⁸¹, בטל דין מצרנות.

יש אומרים⁸² שהוא הדין כשבא המצרן לסלק הלוקח לאחר שכבר לקח, אינו יכול לתת לו מעות גרוועים מאלה שנתן למוכר, אבל אם קנה הלוקח

⁷⁶ בסמ"ע (ס"ק צא) כתב בשם העיטור דת"ח קודם לשכן אף אם קדם ומכר לשכן (ומסתבר דכ"ש כשמכר לאחר), שהת"ח מסלקו, ותמה על השו"ע שהשמיט דעתו, והט"ו מיישב שבזמן הזה אין דין ת"ח לסלק לאחר שלקח, ומ"מ יש דין ת"ח לענין להקדימו לכתחלה, ובמשפ"ש כתב שאם הומחה לרבים ונתקבל לרב גם בזמנ"ז יש לו דין ת"ח, עיין שם.

⁷⁷ ומשמע דקרוב קודם לאחד מן השוק, ונראה דרק בקרובה דאורייתא איירי.

⁷⁸ שכל הקדימות האלו אינם אלא לענין לכתחלה, ובשו"ע כפל וכתב שאין אחד מהם בן המיצר, אבל בתוס' משמע דה"ה אם שניהם מצרנים, ועי' ב"י ב"ח ופרישה, ונראה דאע"פ שאם שניהם מצרנים מחלקין ביניהם כמ"ש בשו"ע (סעיף יא), היינו כשהם שוים, אבל כשלאחד דין קדימה הוא קודם לכל השדה, ועי' משפ"ש. ועי' פת"ש (ס"ב) בשם שו"ת שבות יעקב שדחה מה שמרגלא בפומי דאינשי דקרוב מסלק הלוקח, ועי' להלן (הערה סג) בדין מצרנות במקומות ביהכנסים.

⁷⁹ שו"ע ורמ"א שם כג.

⁸⁰ וכתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סימן רצג) דה"ה אם המוכר אין לדרכו, וגם הקונה עשה עמו חסד, שאין בו דרב"מ, וחולק שם על חכם אחד, עיין שם. כתב בפת"ש (ס"ק"י) בשם שו"ת מים חיים (ח"ו"מ סימן ט) שרב אחד כתב שאפשר להערים ולבטל דין מצרנות אם ירצה המוכר לכתוב בשטר המכירה שאם יבטל המכירה יתן ללוקח קנס, וכשיבא המצרן לסלקו יהא חייב לסלק גם הקנס כדי שלא יצא הפסד למוכר, וכתב שזה טעות, לא מיבעיא כשרוצה להערים הרי כתב הרמ"א (סעיף כח) שבכל דבר שיש לחוש לערמה מחרימין על כך, ואפילו אין כאן ערמה אין המוכר חייב לשלם הקנס כשיסלקו המצרן, דהא קי"ל דהלוקח שלוהו של מצרן, נמצא שאין המוכר מבטל המכירה, והביא עוד ראיה ממעשה שבא לפני הש"ך כשנשבע המוכר למכור ללוקח שאינו נקרא עובר על השבועה ע"י סילוק מדין מצרנות.

⁸¹ בב"י הביא פירש"י ששניהם שלחו מעותיהם, ושל מצרן צרורים וירא להתירם עד שימנו אותם, וכעין זה פירש הרא"ש בשם ר"ח, והרא"ש פירש שהאחד שלה צרורים ותומים שטוב להצניעם, ולפעמים המוכר רוצה יותר בצרורים ולפעמים רוצה במותרים.

⁸² שו"ע ונו"כ שם הוא מדברי הטור בשם הרמ"ה, משום שגם הלוקח אינו חייב להפסיד משום הישר והטוב של מצרן

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

בבהמה או מטלטלין, אין המצרן חייב לתת לו דוקא בעין שנתן אלא שמיין הבהמה או המטלטלין שנתן הלוקח, ונותן לו המצרן ומסלקו⁸³.

יג. איזיל ואטרח ואייתי זוזי לא נטרינן ליה ... איזיל אייתי זוזי חוינן אי גברא דאמיד הוא דאיזיל ומייתי זוזי נטרינן ליה ואי לא לא נטרינן ליה

באו הלוקח⁸⁴ והמצרן לקנות, אלא שהמצרן אין לו מעות בידו, ומבקש שימתין לו המוכר עד שיטרח ויביא מעות אין שומעין לו ואיבד זכותו⁸⁵, דכיון שמודה שאין לו מעות אלא שיטרח וימכור או ילוה, אין מחייבין את המוכר להמתין, שמא לא יביא ויפסיד המוכר.

אבל אם אמר שילך ויביא מעות, והוא אמוד לכך⁸⁶, שומעין לו⁸⁷, ויש אומרים שאם כשבא המצרן לא ידע שהקרקע עומד למכירה, או שידע אלא

⁸³ שו"ע ונו"כ שם כד ועיין אור שמח (פ"ג משכננים) מסתפק באם נתייקרו המטלטלין משעת קנין עד שעת סילוק, אם יכול הלוקח לומר לא נטרציתי למכור המטלטלין אלא תמורת שדה שחפצתי בה, ועתה שהמצרן מסלקני יחזיר לי המוכר המטלטלין שנתתי לו, וממילא יצטרך המצרן לתת לו דמי שוים עתה כדי שלא יפסיד המוכר, או דילמא כיון שאין דין המצרן אלא עם הלוקח ובשליחותו קנה, ואינו נותן לו אלא כפי שוים בשעת קנין, וסיים שכן נראה מלשון הרמב"ם וכן נראה,

⁸⁴ שו"ע ונו"כ שם כה

⁸⁵ ומלשון הרמב"ם והשו"ע שכתבו איבד זכותו נראה לכאורה שאף אם יטרח ויביא תוך שיעור שיכול לסלק המצרן, אינו מועיל דכיון שבשעת מכירה לא היה לו זכות קדימה, איבד זכותו אף לגבי לוקח, וצ"ע. ומשמע מדברי הרא"ש בתשובה (כלל צו סימן א) שצריך שיגיעו המעות ליד המוכר, אבל אם מסר לב"ד או לסופר לא מהני, אא"כ התנו או שיש מנהג שמסירה ליד סופר חשוב כפרעו

⁸⁶ שיעור אלך ואביא משמע מדברי הפוסקים דהיינו שילך לביתו ויביא מעות אלא שנחלקו הראשונים בפירושו אמוד, שרש"י פירש שאנו אומדין אותו שאפשר לו לקיים דבריו, וכתב הדרישה שמדבריו משמע שאפילו ידוע שאין לו מעות, מ"מ אם אמוד הוא בכך שיכול להשתדל בקלות ללוות מאחרים סכום זה, שדרך בני אדם להלוות לו, ממתנין לו, ואילו הרמב"ם כתב (וכן העתיק בשו"ע) אם הוא אמוד שיש לו, ולפירושו צריך שידוע בודאי שיש לו, ור"י פירש אם הוא אמוד שיוכל להיות לו מעות כאלו, וכתב הדרישה שהוא ממוצע בין פירש"י לפי הרמב"ם שאפילו אין ידוע בודאי אלא מסופקים אנו בו, אבל יכול להיות שיש לו, ונראה שאם יש לו כסף בבנק, חשיב כיש לו, ואפילו אין לו אלא זכות לאשראי, נראה דאף לדעת הרמב"ם מועיל, דכל שיש לו זכות משיכה בקביעות חשיב כיש לו, וכ"ש לפירש"י ור"י. פתחי חושן שם הערה קסו.

⁸⁷ ויש לעיין אם הלוקח אומר שאינו מוכן להמתין כלל, שלכאורה נראה שאין לחייב את הלוקח להמתין, ויכול לחזור בו ולא לקנות, ונמצא שהמוכר מפסיד, אבל מסתימת הגמרא והפוסקים משמע שמחייבין את הלוקח להמתין, שבהמתנה בשיעור זה אין דרך מוכר להקפיד, אלא שעדיין יש לעיין, שהרי במה שאמר אלך ואביא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

שלא ידע בכמה, אף על פי שאינו אמוד בכך ממתניין לו עד שילך ויביא מעות מביתו⁸⁸.

יד. ארעא דחד ובתי דחד מרי ארעא מענב ... ארעא דחד ודיקלי דחד ... מרי דיקלי לא מצי מענב

קרקע שיש בו בנין או אילנות, והקרקע של אחד והבית או האילנות של אחר, ויש לבעל הבית או בעל האילנות זכות בקרקע שאין בעל הקרקע יכול לסלקו עולמית⁸⁹ ויש אומרים⁹⁰ שאפילו אם יש לו זכות בקרקע עד זמן מסוים, או כל זמן שהבית או האילן קיים, ובתוך הזמן אינו יכול לומר לו סלק ביתך או אילנך, הרי בעל הקרקע ובעל הבית והאילנות מצרנים זה לזה ודינם כשותפים אפילו לגבי מצרן אחר, לא מבעיא שאם מכר אחד מהם חלקו בקרקע או בבית לאחר שהשני יכול לסלקו, אלא אפילו מכרו למצרן הסמוך לקרקע, יכול השני לסלקו, דחשיבי כשותפין דעדיפי ממצרן, ואם אין לו זכות בקרקע, הרי בעל הקרקע מצרן לבית ולאילנות, אבל אין בעל הבית ובעל האילנות מצרן לקרקע. שאם מכר בעל הבית יכול בעל הקרקע לסלקו, ואם מכר בעל הקרקע אין בעל הבית יכול לסלקו.

וכן כשהיה בית⁹¹ לאחד וקרקע לאחד ונמכר הקרקע הסמוך להם, אם יש לבעל הבית זכות בקרקע⁹² הרי שניהם מצרנים לגבי קרקע הסמוך, אבל אם

עדיין אין בזה קנין, ומעיקר הדין יכול גם המצרן לחזור בו ונמצא שלא ימכור לא לזה ולא לזה, ובדוחק אפשר לומר שצריך לעשות קנין באופן שלא יוכל לחזור בו.

⁸⁸ ביאר הב"ח (וכן משמע בביאור הגר"א) הטעם דבשלמא כשכבר ידע על עצם המכירה ובכמה ובא עתה לבקש זמן, אנו חוששין שאינו רוצה אלא להשתמש, אם לא שהוא אמוד בכך, אבל כשלא ידע יש להניח שבאמת רוצה להביא מעות ולקנות, ולכאורה אין חולק על זה, אלא שכן דרכו של הב"י להעתיק דעת יחיד בשם יש מי שאומר.

⁸⁹ היינו שאפילו אם יפלו או יעקרו יכול לבנות או לנטוע מחדש, אבל אם יש לו זכות לזמן ידוע, או כל זמן שהם קיימים, ולאחר הזמן יכול לסלקו או למנוע ממנו לבנות מחדש, לא מיקרי יש לו זכות בקרקע.

⁹⁰ כך בשו"ע שם נא כמשמעות דעת הרי"ף והרמב"ם, שכל שאינו יכול לסלקו עתה, מיקרי יש לו זכות בקרקע. ⁹¹ שו"ע ונו"כ שם נב

⁹² כתב הט"ז שלכאורה להמחבר לשיטתו בסעיף נא היינו אפילו אין לו זכות עולמית אלא לזמן, ואפ"ה נקרא מצרן, וקשה התיינה בעל הבית לגבי הקרקע שעליה הבית עומד, אף על פי שאין לו זכות אלא לזמן, מ"מ יש לו זכות מצרן כבעל משכנתא, אבל לגבי קרקע הסמוך לו הרי קי"ל בסעיף נח שאין לו זכות אלא באותו קרקע אבל לא בסמוך לו, והוסיף החכ"צ שלכאורה היה לו להקשות יותר דלקמן סעיף נו פסק בשו"ע שאם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

אין לבעל הבית זכות בקרקע, יכול בעל הקרקע לסלק את הלוקח אבל לא בעל הבית.

טו. ארעא לבתי וארעא לזרעא ישוב עדיף ולית בה משום דינא דבר מצרא

אם הלוקח רוצה⁹³ לבנות בתים בקרקע שקונה והמצרן רוצה לזרוע בה, אינו יכול לסלקו, משום ישוב הארץ⁹⁴. ויש אומרים⁹⁵ שאם המצרן רוצה לנטוע בה יכול לסלקו.

טז. אפסיק משוניתא או רינבא דדיקלא חזינא אם ינול להכניס בה אפילו תלם אחד אית בה משום דינא דבר מצרא ואי לא לית בה משום דינא דבר מצרא

היה מפסיק⁹⁶ בין שדהו לשדה הנמכרת מקום שאינו ראוי לזריעה⁹⁷, אם יכולים להכניס עב"פ תלם אחד לערב זריעת ב' השדות הרי זה מצרן.

מכר הממשכן לאחר אין בעל המשכנתא או השוכר מסלקו, ואמאי פסק בסעיף נא שבעל הבית מסלק אחר שאינו מצרן, וע"כ צ"ל דשאני בית בקרקע שבאותו זמן שיש לו שעבוד בקרקע הרי יש לו זכות וקנין בגוף הקרקע, משא"כ משכנתא שאינה אלא משכנתא בעלמא, עיין שם, ועי' בסף הקדשים שהאריך בזה. ⁹³ שו"ע ונו"כ שם כו

⁹⁴ ופירש הסמ"ע דכל שהוא קבוע וקיים בקרקע יותר יש בו יותר ישוב מאשר זרעים שאינם קבועים ומתקיימים, ולא דוקא ישוב הארץ, שלא מצינו שחששו משום ישוב דהו"ל, ודין זה נוהג אף בחו"ל, וכתב ב"י דכיון שדין מצרנות אינו אלא משום ישר וטוב, בטענה כל דהו דחינן ליה.

⁹⁵ שו"ע שם, ובמור כתב לפי שנטיעה חשיב טפי מבתים (וכתב בערוה"ש דוקא אילני פירות, אבל לא אילני סרק), והוקשה לסמ"ע למה לי דחשיב טפי, אפילו שוים הם שוב יכול לסלקו, וע"כ כתב שגם אם הלוקח רוצה לנטוע והמצרן רוצה לבנות אינו יכול לסלקו, משום שאילנות מושרשים ועומדים בקרקע טפי מבתים, והט"ו דחה חידושו של הסמ"ע, וסובר דודאי נטיעה ובנין שוים ויכול המצרן לסלקו בין כשרוצה לזרוע לנטוע והוא רוצה לבנות ובין כשרוצה הלוקח לבנות והוא רוצה לנטוע, עיין שם. במשפ"ש הביא בשם שו"ת גור ארי' יהודא (חו"מ סימן סט) שכתב דה"ה אם הלוקח רוצה לבנות בנין אבנים והמצרן רוצה לבנות בנין של עץ, אינו יכול לסלקו, וכתב המשפ"ש שלדעת הט"ו ליתא, דגם של עץ בנין הוא.

⁹⁶ שו"ע ונו"כ שם כו

⁹⁷ גון רכב של דקלים או קנים הגדלים בביצה, או בנין גבוה וחזק, וכתב הסמ"ע לאפוקי אם היה ביניהם גומא ושחת שיכול למלאותן עפר ולצרפן יחד, ולא מצאתי עד כמה חשיב הפסק שלא יוכל לבטל ההפסק, והרי גם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

יז. הני ארבעה בני מצרני דקדים חד מינייהו זובין וביניה
זביני ואי כוליהו אתו בהדי הדדי פלגו לה בקרנזיל

היו לשדה⁹⁸ הנמכרת ד' מצרנים מד' רוחות יד כולם שוה בה⁹⁹, ומחלקים
השדה בשני אלכסונים ונמצא לכל אחד רביע שדה הסמוך לשדה שלו.

ואם אין מצרנותם שוה, שהאחד גובל לשדה הנמכרת בשטח קטן יותר, נוטל
בשדה כפי מצרנותו, כגון שברוח אחת יש שני מצרנים, נוטל כל אחד מהם
שמינית השדה. במה דברים אמורים כשבאו כולם ביחד, לקנות או לסלק
הלוקח, אבל אם קדם אחד המצרנים וקנה או שסילק את הלוקח, זכה
בכולה¹⁰⁰, ויש אומרים¹⁰¹ שאף לכתחלה יכול המוכר למכור הכל לאחד
המצרנים.

בנין חזק יכול להרוס, וגם רכב דקלים יכול לעקור, ואפשר דכל שיכול בקלות לעשות השדות אחד מיקרי
מצרן, ובכל הני דחשיב אינו יכול לבטלן בקלות, וצ"ע. פתחי חושן שם הערה כד
⁹⁸ שו"ע ונו"כ שם יא

⁹⁹ כתב בכנה"ג (הנה"ט אות יט) שאם השדה הנמכרת היא חזקה, והבעלים מקפיד שלא לחלק השדה, מסתפק
בשו"ת ראנ"ח (ח"א סימן צה) אם יכול הבעלים לעכב, ולתת למי שירצה, עיין שם, וצ"ע אם יש לבעלים טענה
שיש בה ממש, למה לא יוכל לעכב, שהרי לא תיקנו הישר והטוב במקום פסידא דמוכר, וה"ה במקום פסידא
דבעלים, וצ"ע. ובאות צ הביא בשם מהר"י הלוי שלא מצינו שאשה מצרנית קודמת למצרן, אבל הכנה"ג כתב
שבתשו' מיימוני משמע שאשה ויתומים מצרנים מוציאים ממצרן אחר.

¹⁰⁰ וכתב הרמ"א שאם טוענים שאר המצרנים שמחמת אונס לא באו לסלקו, כגון שאיים עליהם, לא איבדו
זכותם וכשיעבור האונס יכולים לסלקו מחלקן (עי' שו"ע סעיף לג), וכתב בנה"מ בשם הרשב"א הטעם דדוקא
בסתם אמרינן שלא רצו לקנות בשעת מכירה ונסתלקו ממצרנותם, אבל כשגילו דעתם בשעת מכירה שרוצים,
נשאר להם דין מצרן לגבי האחד, ואפילו מודעא אינם צריכים דהוי כתליוהו ויהיב, עיין שם, וקצת צ"ע מ"ש
מאם היו במדינה אחרת דכתב בשו"ע שאין להם זכות מצרן, ולכאורה אין לך אונס גדול מזה, וצריך לומר
דשאני הכא שהאונס הוא מצד הלוקח. עי' דברי גאונים (כלל קב סימן מא) מ"ש בשם שו"ת שבסוף ספר עטרת
צבי (חומ"מ סימן קפג), ומשמע מדבריו שיכול אדם לקנות קרקע מבלי לכתוב שם הלוקח, שבאם יערער המצרן
יכתבו בשטר שם אחד משאר המצרנים, וצ"ע.

¹⁰¹ ברמ"א שם הביא ב' דיעות ולדיעה ראשונה כפי פירוש הסמ"ע כופין אותו שימכור לכולם כפי מצרנותם,
וכתב בנה"מ שלשיטה זו אפילו עבר ומכר לאחד מוציאים מידו, ונראה דהיינו שבשעת מכירה כבר רצו השאר
גי"כ לקנות, אבל אם מכר לאחד מבלי שיתבעו האחרים, ה"ז בכלל מ"ש בשו"ע שאם קדם וקנה זכה, ובספר
חשן ואפוד מדויק שלדברי הסמ"ע לדיעה ראשונה כופין גם את המוכר למכור לכולם, אבל מדברי הש"ך
מדויק דאף לדיעה ראשונה אין כופין אותו, אלא שלכתחלה מצוה עליו למכור לכולם, וכן משמע במ"ז, והוסף
המ"ז שאם אינם באים יחד, לכו"ע יכול למכור לאחד מהם, וביאר בחשן ואפוד שאף לדעת הסמ"ע אם עבר
המוכר על דעת ב"ד ומכר לאחד מהם אי אפשר לסלקו (לכאורה מלשון המ"ז נראה שלא כתב כן אלא לפי
פירושו, ואפשר שלדעת הסמ"ע דכופין את המוכר, היינו גם לאחר שכבר מכר לאחד, וצ"ע), וכתב עוד ליישב
מה שכתב בשו"ע שאם חלק מהמצרנים אינם כאן שרק אלה הנמצאים יכולים לסלק, והקשה הנה"מ מאי

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

קמ"ל, ותירץ החשן ואפור דאיירי שהלוקח מוען שיתן להם חלקם ועל השאר ימתין עד שיבאו שאר המצרנים, וע"ז קמ"ל שאין הלוקח יכול לעכב על ידם מליתן לאלה הנמצאים כל השדה, אבל לגבי מוכר פשיטא שיכול לעכב מלמכור רק לאלה הנמצאים חלקם, ועל השאר ימתין, שהרי אי אפשר לבוף המוכר שימכור, עיין שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

